

Michiel Berkel, *Crimineel*, Contact Tijdsdocumenten, Uitgeverij Bert Bakker, Amsterdam, 1980, 221 p.

Levensliederen, getuigenissen, levensgeschiedenissen, biografieën... zijn populair en liggen gemakkelijk in het oor. Ze worden gretig geabsorbeerd door een publiek van verschillend pluimage dat al vlug vraagt naar meer. Sympathie, spiegeleffecten en gevoelens van medelijden of aversie t.o.v. de persoon-in-close-up voeden de aantrekkingskracht die ervan uitgaat. Wordt bovendien ingezoomd op randverschijnselen en figuren in de marge, dan is de marktpositie ervan verzekerd.

De 15 reportages van de serie *Crimineel* die vanaf 27 oktober 1979 in de Nederlandse krant *De Haagse Post* door journalist *Michiel Berkel* werden verzorgd, beantwoorden, al of niet met voorbedachten rade, aan dit succesrecept. Het resultaat is een compilatie ervan in boekvorm onder gelijklopende titel.

Berkel is in deze serie de verwekker-katalysator van 15 monologen van evenveel (ex-)gedetineerden, criminelen, die elk hun gevarieerde levensloop, het hoe en waarom van hun "daad" en hun (gebrek aan) emoties aan hem hebben prijs gegeven. Achtereenvolgens komen aan het woord : een antiekdief, vechter, brandkastkraker, verkrachter, uitlokker, boekendief, souteur, overvaller, flessentrekker, dealer, heroïneroordenaar, incestueuze vader, crime passionel, jeugddelinkwent en moordenaar. Een aardige boterham...

Wat de lezer wordt voorgetekend komt in kaleidoskopische episodes op hem af, nu eens in hele, dan weer in doffe kleurschakeringen. De verbluffende openhartigheid van de getuigenissen, soms ontwapenend naïef, doet je op bepaalde ogenblikken de realiteit van de delinkwent-achter-het-verhaal vergeten. Even ademen tussen de reportages in werkt desintoxikerend. Niet zomaar een Carmiggelt-kroniek dus.

Ongedwongen stel je je bij lezing de vraag of de portretten die worden opgehangen *iéts* meer dan de tip van de sluier oplichten : de "mythe" die de werkelijke oorzaken en konsekwenties van crimineel gedrag en vooral de persoon van de misdadiger zelf aan het daglicht onttrekt. Wat bezielt zo'n mens, wie is hij, waar komt hij vandaan, hoe komt hij ertoe zich aan de zelfkant van de maatschappij in te graven, van waaruit blijkbaar geen weg terug is ?

"Kijk, je raakt verslaafd aan het milieu. Ik voel me het prettigst tussen de pooiers, de bikkers, de krakers, de oplichters... de mensen die uiteengerommeld zijn". Een frappante uitspraak van één der geïnterviewden die je in de verleiding doet komen om de wenkbrauwen, die je voortdurend fronst, te laten zakken en meteen te besluiten : hier heb je de "clou" : een ellendige voorgeschiedenis, vader alcoholikus, moeder doet de straat, onbegrip, slechte vrienden, een misstap, de leerschool achter de tralies, pijn, wraaklust... en daar ga je de helling af.

Goed, maar kan de heroïneroordenaar die *Berkel* aan het woord laat representatief worden genoemd voor alle andere heroïneroordenaars, en, in extenso, hoe representatief zijn die 15 delinkwenten voor Nederland's crimi-

nelen én de misdrijven door hen gepleegd ? Het is duidelijk dat de link hier niet kan worden gelegd. Berkels souteneur is niet het stereotype van *de* Nederlandse souteneur, noch beantwoordt hij aan het globale beeld van *de* Nederlandse criminaliteit (in zoverre van dit laatste al sprake kan zijn). Hij stereotypeert enkel *zichzelf*, als individu, n.n. Zijn odyssee, zijn levensgeschiedenis, het vallen en opstaan, karakteriseren enkel de verteller, niet meer en niet minder.

Juist daarin ligt de journalistieke verdienste van *Berkel* : dat hij mensen aan het praten heeft gekregen die zichzelf op een unieke manier weten te portretteren, als één van dié personen die "crimineel" worden genoemd omwille van *die* welbepaalde strafbaar gestelde handeling. Elk van hen schetst de individuele *beleving* van zijn wijze van *overleving* in een samenleving die hen niet altijd vriendelijk heeft bejegend. Wordt de waarheid van de feiten hierbij eventueel geweld aangedaan (*Berkel* heeft deze niet gecontroleerd), dan zegt dit soms meer over die samenleving dan over de verteller zelf. Als kantekening is het interessant te weten dat *M. Berkel* momenteel een tweede serie aan het afwerken is : deze maal over slachtoffers.

Paul Vincke